

Universitätsbibliothek Wuppertal

**L. FENE||STELLAE DE MAGI||stratibus, sacerdotijsq[ue]
Roma=||norum libellus**

L. <Fenestrella>

Basileae, 1523

De prætoribus. Cap. VII.

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-810](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-810)

alterum in quas solebāt ire præfecti
 quatuor populi suffragio creati. Hu-
 ius generis fuerūt Capua Cumæ, Ca-
 salinum, Vulturñ, Linternum, Pu-
 teoli, Aceræ, Suesulæ, Attella, Cala-
 tia. Alterum verò earū quas Prætor
 urbanus quotannis in quæque loca
 miserat legibus vt Fundos Formias
 Cere Venafrum Fusillonem Reate
 Saturnium Arpinum aliâque mul-
 ta generis eiused. Hæc Festus. nunc
 ad Prætores transeamus.

De pratoribus. CAP. VII.

PRætoris nomen Liuius ait à præ-
 essendo dictum. Varro à præ-
 eundo quasi præitor, quòd in iure
 & exercitu præiret. Cum eo conue-
 nit quod supra scriptum retulimus
 ex legib. 12. tab. à præeundo iudicā-
 do, consulendo, Prætores, Iudices,
 Cols.

Cofs. appellantor. Tam latè patuit
huius vocabuli significatio vt vere-
res Prætorē appellauerint omnem
magistratum cui præesset exercitus
quin & ipsi Cofs. Prætoris nomē &
munus aliquādo gesserunt Pomp.
Iurisc. in l. 2. ff. de orig. iur. causā hu-
ius magistratus creādi, fuisse scribit
Cofs. inquit cū auocarētur bellis
finitimis neq; esse in ciuitate q̄ ius
reddere posset: factū est, vt Prætor
quoq; crearetur, qui urbanus appel-
latus est, q̄ in vrbe ius dicebat. Post
aliquot deinde annos eo Prætorē
non sufficiēte quòd multa etiā pere-
grinorum turba in ciuitatē veniret
creatus est & alter Prætor q̄ peregrini
us appellatus est ab eo q̄ plerūque
inter peregrinos ius diceret. Capta
deīde Sardinia totidē prætores quot
prouinciæ in deditionem venerant

creati sunt: partim qui vrbis rebus
 partim qui prouincialibus præ-
 sent. Ex his verbis Pomponij con-
 stat tria genera Prætorum fuisse, ni-
 mirum vrbanos, peregrinos, & pro-
 uinciales, quorum erat incertus nu-
 merus siquidem prouinciarum nu-
 merus incertus erat. Prætoria pote-
 stas in legibus 12. tabularum qua-
 lis fuerit, Cic. docet lib. 3. de Legi-
 bus: Lex est huiusmodi, Iuris discep-
 tator qui priuata iudicet iudicariue
 iubeat Prætor esto: Is iuris ciuilis cu-
 stos esto: huic potestate pari quot-
 cunque Senatus creuerit populusue
 iusserit tot sunt. Ex quibus verbis
 ostenditur prætorem iurisdicundi
 gratia constitutum fuisse & penes
 eum magistratū omnis publici pri-
 uatique iuris tantam fuisse potesta-
 tem vt nouum ius condere & vetus
 abro-

abrogare ipsi liceret unde ob honorem tanti magistratus ius honorarium appellatum quod ipse constituisset. Tribus prætor fuisse perhibetur F. Camillus, quo tempore concessum est plebi ut alter Coss. ex ipsius ordine posset creari. Insignia prætoria fuerunt eadem fere quæ Consulū videlicet Sella curulis Tra-bea: sed sex tantum lictores, tamen Plutarc. scribit Paulo AEmylia prætori in Iberniam proficiscenti 12. lictores adhibitos fuisse. Creatis prætoribus eo numero qui necessarius erat tum vrbi, tum prouinciis decernebatur à Senatu prouinciæ & prætores sortiebantur qui ad quas prouincias proficisceretur cui sorte obtenerat ut in vrbe remaneret ad iudicendū ciuibus, is Prætor urbanus erat: inibant autē prætores suū ma-

gistratū eo die quo Coss. id est Cal.
 Ianuariis post bella Punica & ante
 Idib. Martij institutū etiam quēad-
 modū duo causarū genera. sic duo
 Prætorū in vrbe essent. Sunt enim
 causæ quædā priuata, aliæ publicæ,
 cuiusmodi nos hodie ciuiles appel-
 lamus & criminales. Prætores itaque
 qui in vrbe remanebant, quidā pri-
 uatis causis aliis publicis præerāt. Cæ-
 terum inter huiusmodi causas varia
 fuit iudicandi ratio non enim eodē
 loco neque apud eosdē nec eodem
 modo expediebātur si quidē publi-
 ca iudicia in foro & apud iudices at-
 que alter quā præscripta formula
 constituebātur. Priuatorum autem
 causæ alio in loco & apud centū vi-
 ros, & cōserta quadā formula de qua
 iudiciorum varietate ac differētia si-
 mul de veteri causarū iudicandarum

ritu nonnihil differere hic cōmodū
 fuerit & prius & in priuatorū causis
 quidnā ageretur possimus perspice
 re. Cōsiderādum quānā causæ inter
 priuatas ānumerari possint id quod
 discere ex Cic. licebit. i. de Orat. vbi
 causas centum-virales appellat hu-
 iusmodi, quum inquit, iactare se in
 centum-viralibus vsucapionum, tu-
 tellarum, gētilitatum, agnationum,
 alluuiionum, circumlūuionum, ne-
 xorum, mancipiorum, parietum lu-
 minum, stillicidiorum, testamento-
 rum ruptorum aut ratorum, cætera-
 rumque rerum innumerabilium,
 cum omnino quid suum, quid alie-
 num: quare denique ciuis pereгри-
 nus liber aut seruus quispiā sit. Di-
 cuntur autē causæ quæ de his rebus
 intēduntur Centūvirales propterea
 quòd apud centum viros agerētur.

Porrò centum viralia iudicia autho-
 re Festo dicta sunt à centum viris,
 nam quum essent Romæ 35. tribus,
 quæ & Curia dictæ sunt, terni ex
 singulis sunt lecti ad iudicandū qui
 Centum-viri appellati sunt & licet
 quinque amplius quàm centū fue-
 rint tamen quò facilius nominaren-
 tur Centum-viri sunt dicti. Erant
 Centum-virales causæ in duas ha-
 stas diuisæ authore Quintiliano li.
 5. vnde iudiciū hastæ pro Centum
 virali iudicio dictū. Auctus postea
 numerus fuit centum virorum, sed
 manente semper eodem nomine,
 diuisusque fuit in quatuor consilia
 præerat autem Centum-viris præ-
 tor ad causas huiusmodi iudicandas
 constitutis quorū quatuor consilia
 in quadā basilica vsque adeò inter
 sese proxima erāt, vt actiones vnus
 tribu-

tribunalis ab alio exaudiri possent.

Publicorū iudiciorū, id est, quæ de maleficiis agebantur, forma & ratio diuersis temporibus, diuersa fuit: iam inde ab vrbe cōdita patres dominabantur iudiciis, causæque apud eos agebantur & ij soli Cōs.

& Prætoribus erant in consilio nec reliquis ordinibus fuit vlla ad iudicandum facultas concessa, ius istud authore Dionysio Romulus ordini Senatorio tradiderat neque quicquam per seditiones aut tumultus licet varij fuerint hoc iuris eripere illis conatus est vsque ad C. Sempronium Gracchum qui primus infensus Senatui Equestrem ordinem ab his disijungere meditatus legem de iudiciis ad Equites transferēdis tulit nactus occasionē calumniandi Senatus quòd iudicia Senatoria largitio-

nem redolere videbantur, vt testatur Appianus lib. i. de bellis ciuilibus: multi enim rei repetundarum eo tempore & sua & hominum opinione condemnati, perfidia iudicum pecunia corruptorum erant absoluti. Propterea Senatus verecundia motus legem ferri passus est quam plebs auidē recepit quæ tum ob iudiciorum metum potētie pa-

*Lex Sē
promia.*

trum multum erat obnoxia. Lex ergo Sempronia hoc habebat vt sexcenti equites trecentis Senatoribus qui tum erant admiscerētur, auctoritate Floro & ita bis tantum virium equites in iudiciis haberent: hæc tamen lex ordinum concordiam non parum turbauit, ciuitatēque bicipitem (vt ait Varro) fecit. Sed C. in Consulatu suo vtrūque hunc ordinem sic coniunxit, vt gloriatur in epist.

epist. ad Atticum ordinum concordiam à se glutinatam lege Semproniana. Equester ordo sine infamia 15. annis iudicauit auctore Pediano. Cæterum Quintus Seruilius Cepio anno 15. post mortem Gracchi Senatui in ius illud pristinum restituere conatus est. Quidam existimant non in totum equitibus iudicia admississe, sed tantum hoc egisse ut panes vires in iudiciis Senatores & Equites haberent, de qua lege Cepionis Cic. meminit lib. i. de Inuent. Post damnatum Cepionem eiusque exitum calamitosissimum Equitibus iudicia restituta sunt lege Glaucia à C. Seruilio Glaucia lata, qui hac lege, ut Cicero auctor est in Bruto, sibi plurimum ordinem equestrem deuinxit. Hæc lex illud quoque præcedentibus addidit, ut reus compe-

rendinaretur cum antea iudicari, id est amplius pronunciari posset quæ verba quomodo intelligenda sint, paulò post explicabimus quæ ratione iudicandi in huiusmodi causis attingemus. Hac iudicandi potestate postea usque adeò immoderate abusi sunt equites, ut præter cætera ambitiosè & insolenter iudicata etiam P. Antilium iuris scientia celebrem & omni vita innocentissimum integerrimūque virū condemnarint. Quo iudicio totius civitatis statum convulsū esse Cic. existimat. Quare non multò post lata est lex Plotsia à M. Plotsio Sillano Tribuno pleb. Pompeio Strabone & Porcio Catone Coss. Iubebat lex illa, ut singulæ tribus quinos denos suffragio carerent qui eo anno iudicarent: ex quo fiebat ut Senatores quoque

quoque in eo numero essent & qui-
dam etiam ex plebe. Hanc legē con-
secuta est ciuilis seditio qua leges om-
nes & iudicia ciuilia tacuisse Cic.
scribit: sed Lucius Sylla recuperata
Rep. quę multis cōscissa vulneribus
remediis acribus opushabebat cum
cæteras eius partes tum etiā iudicia
constituit. Ipsius ergo lege cautū est
vt potestatem iudiciorum soli Sena-
tores haberēt equitibus summotis.
Cautū est etiā, ne quis plures quā
tres iudices reiiceret. Eadem lex op-
sionem dabat reo clam an palām
de se vellet iudicari, id est, voce an
per tabellam. Decē annis lege Cor-
nelia Senatores iudicauerūt ab reis
munera cum turpitudine atque in-
famia accipientes. Propterea lata est
lex Aurelia à M. Aurelio Cotta Præ-
tore, is iudicia Senatoribus equiti-

bus & Tribunis ærariis cōmisit qui
 & ipsi de corpore Romanorum e-
 quitum erāt. Postea Pompeius ma-
 gnus secundo Cōsulatu legem tulit
 vt exemplissimo sensu aliter atque
 lecti Iudices, & quē tamen ex illis tri-
 bus ordinibus iudicarent. De quale
 ge Cic. meminit in Pisonem. Idem
 Pompeius magnus in tertio consu-
 latu legem iudiciariam acrem & ve-
 hementem tulit: in qua nihil de or-
 dinibus eorum qui tum iudicabant
 mutauit. Sed ipsam iudiciorum for-
 mam circūcidit. Iubebat enim lex,
 teste Asconio, vt priusquā causa a-
 geretur testes intra triduū audiren-
 tur: dictæ autem eorum iudices con-
 firmarent, & quarta die adesse om-
 nes in diem posterum iuberētur, &
 coram accusatore & reo pilæ, id est,
 vasa in quibus iudicum nomina in-
 scripta

scripta essent æquarentur: deinde
 rursus postero die sortitio iudicum
 fieret vnus & septuaginta, qui nu-
 merus cum sorte obtigisset ij proti-
 nus sessum irent: tum accusator ad
 dicendum duas horas, reus tres habe-
 ret, eodémque illo die reus indica-
 retur. Priusquã autem sententia fer-
 retur quinos ex singulis ordinibus
 accusator ac totidem reus reiiceret,
 ita vt numerus iudicum relinque-
 retur quinquagesimus vnus. Hæc
 lex Pompeia, inquit Asconius, ma-
 gis recepta est, quia Põpeio nemo
 resistere volebat, quã quòd è Rep-
 videretur. Ipsi eloquẽtiæ valde per-
 niciofa & exitiabilis fuit, quoniam
 post hanc legem latam omnis pene
 Oratorũ dignitas collapsa est cum
 maximorum oratorum faciũdia in-
 tra tam paucarũ horarum fines esset

conclusa. De quo Cic. in Bruto, M. Cælius Trib. pleb. quum in hanc legem inueheretur Pompeius eò venit ut diceret se si coactus esset Rēp. armis defensurum. Milonianum iudicium primum hac lege exercitū est. Ideò Pompeius locum circumpositis armis sepsit ne cuiquam integrum esset contra legem aliquid dicere vel facere. At veteres leges neminem cogebant intra tam paucas horas perorare. Erant enim liberæ comperendi rationes & modum dicēdi sibi quisque sumebat & neque dierum neque patronorum numerus cauebatur. Post legem Pompeiam lata est Iulia à G. Iulio Cæsare dictatore. Is iudices ad duo genera redegit Senatorij & Equestris ordinis Tribunos ærarios, qui tertius erat ordo sustulit, ut author est Sue-

tonijus. Multa præterea huius legis capita fuerunt de ipsorum iudicum ætate, dignitate, conditione, forma iudiciorum & similia quæ in veterum Iuriscōsultorum libris scripta, à Triboniano aboleta sunt. Post Cæsaris obitū, Antonius Gos. legē iudicariam ferre conatus est, qua in tertiam decuriam (quæ Tribunorum ærariorum fuerat) Centuriones atque allaudas conicere decreuerat. Ci. in Antoniana §. de Antonio loquēs, Antesignatos, inquit & manipulares & allaudas iudices cōstituisse dicebat. (Allauda autem, teste Plinio, vocabulum est Gallicū datum legioni Romanæ, quæ prius Galerita dicebatur) Antonius tamē prius hostis indicatus est quàm lex perlata fuerit.

Illæ sunt variæ leges iudiciorum

*Trium
viri.*

*Mono-
phila-
ces.*

variis temporibus obseruatae in cau-
sis criminoforum in quos animad-
uersio fiebat hoc modo. Primum
crimina deferebantur ad trium-vi-
ros capitales (erāt autem hi tres viri
ad hoc constituti vt cū animad-
uerti in aliquem oporteret, eorum
interuentu fieret : cuiusmodi erant
Athenis vndecim viri quos Mono-
philacas vocarunt qui præterea car-
ceris custodiam habebant & decre-
tum iudicium exequébatur.) Post-
quam ergo iis delera erant crimina
mox ipsi referebant ad Prætorem.
Prætor penes quem iudiciorū sum-
ma potestas erat fortiebatur iudi-
ces, id est sortes duci iubebat nomi-
nibus iudicum in urnā missis, vt ex
pluribus necessarius numerus con-
ficeretur. Postea permittebat accu-
satori & reo ex lectis sorte iudici-
bus

bus reicere quos sibi putaret iniquos, aut aliqua ratione incommodos fore. Reiectione facta in eorū locum qui reiecti fuerunt Prætor alios sortiebatur quoad numerus legitimus impleretur, quæ subfortitio vocabatur. Numerus autem legitimus & plenus in iudiciis publicis, quæstionibûsque erat 70. viro-
rum, vt ex Cic. in Pisonem intelligi potest (quod enim superius de vno & septuaginta iudicibus dictū est, & de reiciendis donec relinquerentur vnus & 50. id ad legē Pompeiā pertinebat.) Prima itaque iudicum delectio dicebatur sortitio, & cū reiectorum loco alij iudices sufficiebantur appellatur subfortitio. His peractis iudices in leges iurabant, vt obstricti religioni iudicarent, cū omnes iurassent præter Prætorem

Eorum nomina libellis continebatur & ubique habebantur ne pro selectis iudicibus, ut fit in multitudine aliqui suppositi corruptique iudicarent. Erat enim in Prætoris officio nomina Iudicum habere & reiectione facta in arca reponere. Fiebat deinde confessus iudicum in foro sub Dio ubi Prætor editiore loco sedebat, qui Tribunal dictus est. Iudices verò in subselliis, id quod pulchrè Cicero in Vatinium ostendit dum ait, Quis unquam reus post urbem conditam in tribunal sui Quæstoris ascendit, eumque vi disturbavit, subsellia dissipavit, urnas deleuit, &c. Illic actoris rei que causa peracta iudices sententiâ ferebant non vocalem sed tabellarem. Dabatur enim à Prætore iudicibus duæ tabulæ in quibus sententiam suam

*Locus
iudicio-
rum.*

suam scriberet aut enim reum planè
 absolvere aut condemnare oportebat.
 Erantque tabulae illae cereae in
 quibus iudices notam suae sententiae
 scribebant nimirum A. si absoluen-
 dus reus esset. C. si condemnandus:
 quod si videretur obscura, nec li-
 queret quid statui oporteret, scribe-
 batur ampliationis nota N. L. qua si
 significabatur non liquere: & pro-
 pterea causam ampliari, id est, defer-
 ri oportere idque appellabatur, am-
 plius pronuntiare. Suffragia vero &
 sententiae ponebantur in vna, id
 est, in sitella quadam, vel *id est, dicio*,
 in quam etiam nomina conicie-
 bantur, quum Prætor iudices sor-
 tiretur: qua in re animaduerte-
 ria hæc pronuntiandi genera pro-
 pinquitatē habere videlicet quum
 pronunciatur oportere diem dif-

fundi, comperendinari causam & non liquere. Primum illud significat, rem in posterum diem reici. Secundum in perendinum, id est in tertium diē qui sequitur cras. Tertium ostēdit differendā condemnationem, vel quia coram sistēdi sunt testes: & cum reis cōmittendi, id est confrōtandi (vt vocāt) vel cū non constaret de crimine aut poenæ modo. vnde verba illa Comperēdinati

Amplia rei, *Ampliat* rei, *Diffundere* diem, & similia. Ad hæc animaduertendum dies quosdam iudiciales, id est agendis litibus & disceptandis, constitutos fuisse numero 30. quotānis qui Latine fasti, Græcè *νεῖσμον* dicti sunt: & hæc hætenus de dignitate prætoria, de iudiciis, de iudiciorum forma, & legibus.

De